

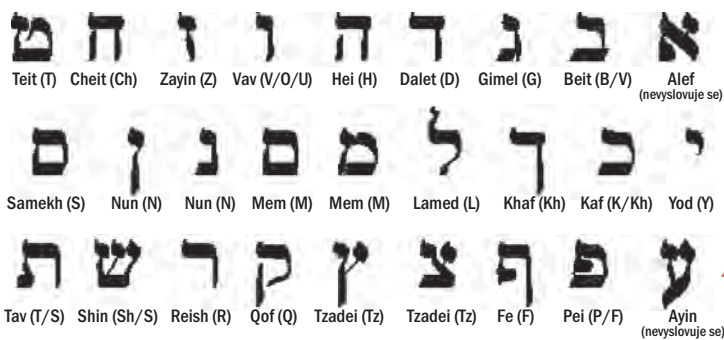
Písmo, jímž promlouval Bůh

Jedním z nejvýznamnějších archeologických objevů 20. století se staly svitky od Mrtvého moře, které byly údajně objeveny pouhou náhodou. Svitky obsahují biblické i jiné náboženské texty a jsou jednou z nejvýznamnějších památek svého druhu. Okolnosti nálezu těchto cenných artefaktů však zůstávají stále neobjasněné

Jednu z verzí o objevu svitků obsahuje příběh, který se však nemusí zakládat na pravdě. Úžasný objev prý učinil Muhammad adh-Dibh, mladý pasáček ovcí. Muhammad procházel v zimě na přelomu let 1946/7 pouštní pustinou mezi Betlémem a Mrtvým mořem a pátral zde po ztracené ovci, která se zatoulala mezi útesy na severozápadním břehu moře.

Když prohledával útesy, všiml si v jednu chvíli zvláštního otvoru vysoko ve skalní stěně

Znaky moderní hebrejštiny

Podle jedné verze objevili vzácné svitky tři beduínští pašeráci, kteří chtěli objev náležitě zpeněžit

a hodil do něj ze zvědavosti kámen. Namísto očekávaného zvuku nárazu kamene o skálu však zaslechl spíše jakýsi třštivý zvuk. Vevnitř něco bylo. Muselo tam být uskladněné zboží, snad něco velmi cenného. Po chvíli váhání hodil mladík další kámen a nyní již nepochyboval – bylo slyšet zvuk rozbíjené keramiky. Takový objev samozřejmě nemohl nechat bez povšimnutí, mohlo jít o nějaký skrytý poklad

nebo skladiště drahého zboží. Když se potom vyšplhal až k otvoru a protáhl se dovnitř, nemohl uvěřit svým očím. Spatřil jakési širokohrdlé nádoby s víkem, stojící v několika řadách. Pokud šlo skutečně o poklad, musel tu ležet stovky, nebo možná celé tisíce let. Muhammad se do jeskyně vrátil s dalšími mladíky a společně se protáhli úzkým otvorem. Ihned se dychtivě pustili do zkoumání

obsahu nádob. Doufali, že by stará keramika mohla obsahovat nějaké zlato.

Objevili však pouze zamotané zbytky jakýchsi svinutých kusů hladké hnědě zbarvené kůže. Jak se později ukázalo, šlo o starověké svitky s dávným, hebrejsky psaným textem.

Svitky obestřené legendami

Známé svitky od Mrtvého moře pocházejí především z Kumránu. Podle nejrozšířenější verze objevili svitky v roce 1946 nebo 1947 tři beduínští pašeráci, kteří se rozhodli neobvyklý objev náležitě zpeněžit. Tito lidé se živilí především tradičním pastevectvím, přivydělávali si však také pašováním zboží, které schovávali v různých úkrytech v Judské poušti. Mezi časté úkryty patřily i přírodní skalní útvary a jeskyně, které pro tento účel beduini vyhledávali.

Ve zmíněném roce navštívili také nyní slavnou jeskyni, označenou později jako 1Q. V ní objevili množství podivných starých svitků v keramických nádobách. Nálezcí se brzy rozhodli svitky nabídnout k prodeji a zanedlouho našli také kupce – byl jím syrský biskup Samuel, který následně ukázal jeden z koupených exemplářů odborníkům z Hebrejské

Dlouhý vývoj hebrejštiny

Stejně jako řecké, latinské nebo arabské písmo má také hebrejština svůj vzor ve starověké feničtině. Dnešní podoba hebrejštiny však pochází až zhruba z 5. století př. n. l. a souvisí především s vývojem aramejského písma. Dnes se novější formou hebrejštiny hovoří v Izraeli. Původní formu tohoto písma známe díky unikátním literárním památkám, zachovaným v podobě svitků od Mrtvého moře. Na tomto vzácném dokumentu se mimo jiné zachoval také záznam Božího jména JHVH. Další literární památky tohoto druhu nám zachovaly také Samaritáni.

Hebrejština patří do poměrně rozmanité skupiny semitských jazyků, kon-

krétně pak do kanaánské severozápadní skupiny. Nejstarším dochovaným textem v tomto písmu je tzv. Gezerský kalendář, pocházející z 10. století př. n. l. Dalšími nebiblickými hebrejskými texty jsou Samařská ostraka z 8. století př. n. l., Šiloašský nápis (kolem r. 700 př. n. l.) nebo Lakíšská ostraka z doby legendárního pádu Jeruzaléma (kolem r. 586 př. n. l.). Tyto starší texty ještě není možné dostatečně dobře rozlišit do jednotlivých jazykových větví, proto zde hovoříme spíše o společné protosemitštině či protokananejštině. Jsou také celkově jednodušší a chybějí v nich písmena, sloužící jako podklad pro samohlásky,

nebo některá slova, běžná v pozdějších biblických textech.

Biblická hebrejština je považována za první spisovnou formu hebrejštiny. Oproti starší verzi písma je biblická podoba poněkud unifikována a vyznačuje se častějším používáním hlásek alef, he, jod nebo vav, využívaných jako podklad pro samohlásky. S postupným kanonizováním hebrejštiny (tedy jejího přerodu v biblický jazyk) lze také sledovat průběžné zjednodušování výraziva a volbu obvyklejších termínů. Pro souhlásky má hebrejština přesně 22 znaků, samohlásky však nejsou psány vůbec. Hebrejským písmem se píše zprava doleva.

univerzity v Jeruzalémě. Výsledek průzkumu předčil všechna očekávání – nejdelší svitek o délce 743 centimetrů obsahoval text Izajáše z 2. století před naším letopočtem. Bylo jasné, že je potřeba získat i další svitky, což však objevitele přimělo značně zvýšit cenu. Svitky pak začal skupovat také samotný profesor univerzity Eleazar Sukenik, jehož finanční prostředky však nemohly požadavky beduinů uspokojit.

Proto se s žádostí o výpomoc obrátil na Americkou školu pro výzkum orientu v Jeruzalémě, která pomohla zbývající svitky získat. Dne 11. dubna 1948 pak škola vydala tiskové prohlášení o získání cenného artefaktu a o svitcích se tak dozvěděl celý svět.

Nové podoby Bible

Následně byl zahájen systematický průzkum oblasti, ve které byl objev učiněn. V samotném Kumránu bylo objeveno dalších deset jeskyní s artefakty a bylo shromážděno značné množství nových poznatků. Nakonec byla získána celá sbírka dokumentů, psaných nejčastěji na kožených svitcích, v některých případech však také na papýru. Svitky byly pevně zavazuty ve lněné tkanině a uloženy v keramických nádobách; ty následně rozmísťovali jejich autoři v různých jeskyních. Brzy bylo zjištěno, že nádoby obsahují fragmenty a někdy i celé dlouhé pasáže téměř všech knih hebrejské Bible. Kromě toho však obsahovaly také další písemný materiál, včetně jakési příručky s pravidly pro komunitu věřících, té se později začalo přezdívat „Příručka disciplíny“.

V roce 1952 byl v jeskyni objeven také měděný svitek, rozlomený na dvě poloviny. Svitek byl zhotoven z čisté mědi a nebylo již možné ho rozvinout. Proto byl opatrně rozřezán na několik částí, a ty byly následně přiloženy k sobě a takto přečteny. Svitek představuje jeden z nejvýznamnějších archeologických objevů z této oblasti. Všechny v jeskyních objevené předměty budily dojem, že zde byly uloženy kvůli jejich zabezpečení a ukrytí v neklidných válečných dobách. Někteří vědci odhadují, že se zachovalo jen asi 6% původně uložených textů, nejdůležitější odhady pak hovoří až o 60%. Texty byly objeveny na mnoha místech Judské pouště, kromě Kumránu to byla především jeskyně

Prvních pět knih Starého zákona z Bible (Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium) představuje pro Židy Pentateuch, v užším slova smyslu je to taky samotná tóra, což je základní dokument judaismu

Vádí Murabba'at (hebrejsky Nachal Darga), která byla využívána po velmi dlouhou dobu několika tisíciletí. Nejstarší zde objevený rukopis pocházel z roku 650 př. n. l., nejmladší pak z doby, kdy u nás vládl Karel IV.!

Vyhladovělí povstalci

Nejvíce objevů však pochází z období povstání Šimona Bar Kochby ve 2. století n. l. Archeologické nálezy zde odhalují dramatický příběh poslední fáze povstání, kdy se zde vyhladovělí a zoufalí Židé skrývali před římskou zlobou. Římané nakonec povstalce objevili a nechali je zde podle svého zvyku vyhladovět k smrti. K velmi cenným objevům z této lokality patří především dopisy samotného Bar Kochby, římské listiny psané v latině a četné mince i hebrejské rukopisy.

Archeologové prozkoumali širokou oblast Mrtvého moře a odkryli lokalitu v Chirbet Kumrán. Ta se nachází také na západní straně Mrtvého moře, nedaleko od místa objevu svitků. Vykopávky prokázaly, že místo bylo celkem dvakrát opuštěno, poprvé v roce 31 n. l. následkem zemětřesení a podruhé v roce 68 n. l. během římské perzekuce v neklidné době První židovské vzpoury. Zdá se být jisté, že Kumrán byl sídlem esejců, jistě židovské ortodoxní komunity. Jedním z hlavních úkolů esejců bylo opisování a uchovávání náboženských textů. Na lokalitě v Kumránu bylo přitom opravdu objeveno skriptorium (opisovačská dílna), ve kterém byly texty kopírovány a šířeny. Ne všechny objevené svitky však musely být vytvořeny přímo esejci – mnohé sem byly pouze přineseny za účelem jejich dalšího studia.

Stáří: asi 2 000 let

V roce 66 n. l. začala První židovská vzpoura (nebo válka), která byla krvavě potlačena Římany. Pouze pevnost Masada odolávala až do roku 73 nebo snad 74 n. l. Po potlačení povstání Římané vyplnili Jeruzalém a vyloupili místní chrám; všechny cennosti poté převezli do Říma. Ešejci se v této době snažili zachránit v jeskyních svůj nejcennější majetek, kterým byly posvátné knihy a jiné důležité

Zbytky pevnosti Masada, poslední bod židovského odporu proti Římanům v roce 73 n. l.

texty, stejně si pak počínali také obránci Masady. Žádný ze svitků od Mrtvého moře proto nepochází z doby mladší, než je První židovská válka. Všechny texty byly tedy vytvořeny v rozmezí let 200 př. n. l. až 68 n. l. Po tomto roce již nebyly kumránské jeskyně dále využívány. Proto jsou tyto cenné texty pravděpodobně dílem esejců, ať již vznikly přímo v Kumránu, nebo byly dovezeny odtud. Některé jiné jeskyně však byly využívány ke stejnému účelu ještě v době Bar Kochbova povstání v letech 132–135 n. l. a ještě v dalších stoletích křesťanskými poustevníky a mnichy.

Svitky od Mrtvého moře mají dalekosáhlý význam pro zkoumání biblických dějin, ale stejně tak i pro vývoj hebrejského písma. Napomáhají totiž výrazně v poznání a pochopení jazyka, slovní zásoby, gramatického stylu a běžně užívaných frází. Výzkum těchto textů patří již několik desetiletí k významným zdrojům pro interpretaci biblických textů a poskytuje cenné informace také k problematice vzniku křesťanství. ■

Mgr. Vladimír Socha specializuje se na dějiny pravěku a starověku

Písmo a jazyky

Duben 2009
Vznik písma

Květen 2009
Klínové písmo

Červen 2009
Egyptské hieroglyfy

Červenec–srpen 2009
Fénická abeceda

Září 2009
Hebrejšina a jazyk Bible

Říjen 2009
Řečtina a alfabeta

Listopad 2009
Vznik latinské abecedy

Prosinec 2009
Cyrilice, hlaholice, azbuka

Leden 2010
Písma evropského středověku

Únor 2010
Arabská abeceda

Březen 2010
Písma Dálného východu

Duben 2010
Knihťisk a humanismus

Slovníček

Ešejci – starověcí členové asketického mesianistického hnutí, známí především autorstvem svitků od Mrtvého moře. Tato židovská sekta vznikla asi v polovině 2. století př. n. l. a byla zničena římským zásahem v roce 68 n. l.

Samaritáni – velmi stará nábožensko-etnická skupina v Izraeli a na autonomních palestýnských územích. Jejich původ je historicky datován až do roku 721 př. n. l. K roku 2007 bylo při sčítání zaznamenáno již pouze 721 členů této komunity

Část cenných svitků od Mrtvého moře, představující jeden z nejvýznamnějších archeologických objevů svého druhu